

Yer Adlarını İade Etmek Mi, “Kürdistan” a Sınır Çizmek Mi?

Doç. Dr. Abdulkadir Gül* - Ali Rıza Özdemir**

Yazarlar Hakkında

Doç. Dr. Abdulkadir GÜL

1971 yılında Erzurum'un Hasankale ilçesinde doğdu. 1993 yılında Atatürk Üniversitesi Tarih Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. 1996 yılında Atatürk Üniversitesi Tarih Anabilim Dalından (Yeniçağ) yüksek lisansını, 2008 yılında ise aynı üniversiten doktora eğitimini tamamladı. 2013 yılında doçent unvanı aldı.

Ali Rıza ÖZDEMİR

1977 yılında Erzincan'da doğdu. İlkokulu Üzümlü ilçesinin Göller Köyü İlkokulu'nda, ortaokulu ise Erzincan Merkez Ortaokulu'nda okudu. Liseyi, Erzincan Fatih Endüstri Meslek Lisesi Elektronik Bölümü'nde tamamladı. 1998 yılında, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nden mezun oldu. Türkiye'nin etnik dokusu ve tarihi kökleri ile ilgili araştırmalar yapan Özdemir, çalışmalarının bir kısmını kamuoyu ile paylaşmıştır.

GİRİŞ

Yer adları bilimi ülkemizde yerleşmeden, siyasi kararlarla birçok yer adı değişikliğine gidilmiş ve pek çok fahiş hatalar yapılmıştır. Bu hataların doğurduğu sonuçları argüman olarak kullanan PKK terör örgütü başta olmak üzere bazı çevreler, Türkiye'de *yer adlarının iade edilmesi* yönünde güçlü bir kamuoyu oluşturmuşlardır.

Oluşan bu kamuoyu sayesinde yerleşim yerlerinin adlarının değiştirilmesi ve eski adlara dönülmesi ile ilgili olarak 1980'li yıllarda PKK terör örgütü tarafından başlatılan siyasal kampanya 2010'lu yıllarda yeni bir aşamaya ulaşmış ve 2013 yılının Ekim ve Kasım aylarında üç milletvekili Van, Erzurum ve Ağrı illerimizin adlarının değiştirilmesi için TBMM'ne kanun teklifi vermişlerdir. Yine 2013 yılının Kasım ayında Ağrı ile ilgili verilen bir başka kanun teklifi, ilçe adlarının değiştirilmesini de kapsamaktadır. Buna göre;

- Ağrı ilinin adı Agırî,
- Doğubeyazıt¹ ilçesinin adı Bazîd,
- Patnos ilçesinin adı Panos,

Devamı Arkada

* Erzincan Üniversitesi öğretim üyesi

** 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Politik, Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi bilimsel danışmanı

"21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü" (21YYTE)

21.YYTE; Türkiye ve dünyadaki millî güvenlik stratejileri, ekonomi, hukuk, enerji/enerji güvenliği, nükleer enerji/ nükleer silahlanma, enformasyon/bilgi iletişimi, anayasal düzen, hukuk, adalet, düşük yoğunluklu çatışma (terör ve terörizm), teostratejik araştırmaları demokrasi ve sivil toplum araştırmaları gibi işlevsel ana konular ile, çevre/Türk Dünyası ülkeleri ve küresel/bölgesel güçler ile uluslararası örgütlerdeki gelişmeleri izlemek, bu gelişmeleri Türkiye'nin millî menfaatleri ve ulusal güvenlik gerekleri, doğrultusunda incelemek ve bu alanlarda ciddi çalışmalar yaparak alternatif politika, strateji, program ve projeler üretmek amacıyla 01 Aralık 2005'de kurulmuştur. 21.YYTE'de kurulma amacına uygun olarak aşağıdaki araştırma gurupları kurulmuştur.

- Anayasal Düzen, Hukuk, Adalet Araştırma Gurubu
- Bio ve Gen Teknolojileri Araştırma Gurubu
- Teostrateji Araştırmaları Gurubu
- Millî Güvenlik Stratejileri Arastırma Gurubu
- Enerji ve Enerji Güvenligi Araştırma Gurubu
- Düşük Yoğunluklu Çatışma (Terör ve Terörizm) Araştırma Gurubu
- Enformasyon ve İnternet Teknolojileri Araştırma Grubu
- Ekonomi ve Küreselleşme Araştırma Gurubu
- Rusya Araştırma Gurubu
- Amerika Araştırma Gurubu
- Avrupa Birliği Araştırma Gurubu
- Avrasya-Türk Dünyası Araştırma Gurubu
- Orta Doğu Araştırma Gurubu
- Balkanlar-Kıbrıs Araştırma Gurubu
- Çin-Uzakdoğu Araştırma Gurubu
- Orta Asya Araştırmalar Merkezi
- Rus Slav Araştırmalar Merkezi
- Orta Doğu ve Afrika Araştırmaları Merkezi
- Balkanlar ve Kıbrıs Araştırmalar Merkezi
- Amerika Araştırma Merkezi
- Avrupa Birliği Araştırmalar Merkezi
- Güney Kafkasya – İran – Pakistan Araştırmalar Merkezi
- Asya – Pasifik Araştırmalar Merkezi

- Tutak ilçesinin adı Dûtax,
- Taşlıçay ilçesinin adı Avkevir,
- Diyadin ilçesinin adı Gihadîn,
- Eleşkirt ilçesinin adı Zêdka,
- Hamur ilçesinin adı Xemûr olarak değiştirilmesi teklif edilmiştir.²

Önümüzdeki dönemde ad değiştirme girişimleri, Türk Milletinde ağır bir travma yaratabilecek boyutlara ulaşabilir.

Hükümet yetkilileri, yer adlarının iadesi hakkında dönem dönem sıcak açıklamalar yapmış, başta Diyarbakır olmak üzere bazı illerimizde yer adlarının tabelaları kontrolsüz şekilde ve gelişigüzel değiştirilmeye başlanmıştır. Değiştirilen levhalarla ilgili olarak Büyükşehir Belediyesi yetkilileri hakkında başlatılan soruşturmada Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, "kovuşturmaya yer olmadığı" kararına varmıştır.³

Nihayet Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 30 Eylül 2013 tarihinde açıkladığı "Demokratikleşme Paketi"nde yer adlarının iade edileceğini açıklamıştır. Buna göre, 1980'lere kadar kullanılan köy adları kolaylıkla değiştirilebilecek, il ve ilçe isimleri konusunda ise gelecek talepleri hükümet dikkate alacaktır. Bu açıklamadan hemen sonra yer adlarının iadesi gündeme getirilmiş, kanun teklifleri TBMM'nin gündemine taşınmıştır. Hatta "Tillo" adı, TBMM tarafından iade edilmiştir.

Bu rapor; Türkiye'de geçmişte yapılan yer adları değişikliklerinden dersler çıkararak, geçmişin telafisi ve yeni suistimallerin önüne geçilmesi için bilimsel bir yol haritası çizmek amacı ile hazırlanmıştır.

1. Kavramlar

Adlar (isimler); canlı veya cansız bütün varlıkları tek tek veya tür tür karşılayan kelimelerdir.⁴ İnsanlar; hemcinsleri başta olmak üzere gördükleri, bildikleri, bir şekilde iletişime geçtikleri ve ürettikleri varlıklara isimler verirler.

Varlıklara isimler vererek, onlara bir kişilik, bir ruh ve bir kimlik kazandırırılar.

İnsanların varlıklara verdikleri isimler, önce kendi dillerinde olur. Özellikle halkların kullandığı bazı temel kelimeler, mesela insan organlarına ve temel besinlere verdikleri isimler; bitki ve hayvan isimleri; yerleşik hayata dair kelimeler vb. bilim dünyasında önemli yere sahiptir; çünkü bu kelimeler halkların tarihi ve kültürü hakkında çok önemli bilgiler vermektedir. Öyle ki, bir kelime bile bazen halkların tarih yazımında anahtar role sahip olabilmektedir. Ancak isimler, sonsuza kadar değişmeden yaşamazlar. Zaman içerisinde fonetik değişikliğe uğrayabilir, yerini başka isimlere devrederek ortadan kalkabilirler.

İsimler, ilk ortaya çıktıklarında etnik bir özellik gösterirler. Daha sonra farklı toplumlar tarafından da benimsenirse genel bir kabule ulaşırlar. Halklar birbirleri ile temasa geçtiklerinde birbirlerinden ödünç isimler alır ve bunları kendi fonetiklerine uydururlar hatta bu fonetik üzerinden yeni isimler üretirler. Bazen birleşik bir isimde, iki farklı dile ait kelimeler bile görülebilir.

İnsanların varlıklara verdiği isimleri inceleyen bilim dalına **Adbilim (Onomastik)** denir.⁵ Adbilim (Onomastik), isimleri köken bilgisi, tarihsel gelişme yönünden ve çeşitli dil ve kültür sorunları açısından inceler.⁶

Adbilim'in başlıca alt dalları şunlardır:

1.Kişi Adları Bilimi (Anthroponymy)

2.Yer Adları Bilimi (Toponymy)

3.Dağ Adları Bilimi (Horonymy/ Oronymy)

4. Su Adları Bilimi (Hidronymy)

Herhangi bir varlığa verilen adın anlamı, kökeni, yapısal özellikleri vs. dilbilimin inceleme alanına girer. Ancak yer adlarını sadece dilbilim incelemeyiz; çünkü yer adları etnik, sosyal, tarihi, coğrafi, kültürel vb. bağlarla sıkı sıkıya ilişkilidir. Yer adları bir toplumun sosyal ve kültürel yapısı ile buldukları, kullandıkları mekânın tarihî geçmişi ve coğrafya özellikleri hakkında önemli ipuçları taşırlar.⁷ Bu bakımdan **yer adları bilimi**, yer belirten özel adları inceleyen bilim dalıdır⁸ ve adbilim içinde en geniş yeri teşkil eder.⁹ Bu geniş alana bağlı olarak, yer adları da kendi içinde farklı gruplar halinde incelenir.

Bunun dışında başka bir tasnife göre adlar; **yer** ve **yerleşme adları** olarak iki grupta toplanır. Buna göre; dağlar, tepeler, ovalar, vadiler, yamaçlar, sırtlar, mevkiler, geçitler gibi morfolojik unsurlar ile denizler, göller, nehirler, dereler, çaylar gibi hidrografik unsurlara verilen isimlere "**yer adları**" denir. İnsanlar tarafından imar edilen şehir, kasaba, köy, mezra, yayla, kışla, kom, ağıl vb. yerleşme merkezlerine verilen isimler ise "**yerleşme adları**" olarak tasnif edilir.¹⁰

Batılı ülkelerde yer adları ile ilgili çalışmalar, bir disiplin içinde ve sistematik olarak daha erken devirlerde başlamış, ülkemizde ise bu bilim, geç dönemlerde dikkat çekmiştir. Bugün de ülkemizde daha temel kavramların kullanımında

bile yaşanan kavram kargaşası ve kafa karışıklığı, bu geç kalışlığın tezahüründen başka bir şey değildir.

2. TÜRKLERDE YER ADI VERME GELENEĞİ

Bütün milletlerde olduğu gibi Türklerde de ad verme, büyük bir toplumsal öneme sahiptir. Türkler daha Asya bozkırlarında iken, ad verme işlerine büyük önem veriyorlardı. Adların kendi öz dillerinde olması, son derece önemliydi. Mesela Köktürk Yazıtları'nda Çince adlar edinen Türk beyleri şöyle eleştirilmekteydi: "*Türk beyleri Türk adını bıraktı. Çin'de oturan (Çin yanlısı) Türk Beyleri Çince adlar alıp Çin Kağanı'na bağlanmış.*"¹¹ Yine eski Türk kültüründe bir kişinin isim alması için yararlı bir iş yapıp, fark yaratması gerektiği bilinmektedir. Dede Korkut hikâyelerindeki "**Boğaç Han**" hikâyesi buna güzel bir örnektir. Nitekim Türkçedeki deyimler de adın önemine vurgu yapmaktadır: *ad vermek, ad almak, ad koymak, ad takmak, adına yakışır davranmak, adını bağışlamak, adını korumak, yarına adı kalmak, adının hakkını vermek, adını taşımak, adına yakışmak...*¹²

Milletler, yaşadıkları coğrafyayı isimlerle donatarak, ona bir kişilik ve kimlik verirler. Coğrafyayı vatana çeviren unsurlardan biri de, hiç şüphesiz ad vermelerdir; dağlara, ovalara, nehirlere, yerleşmelere hatta bazen bir kayaya, bir ağaca bile...

Her milletin, yerleşim merkezlerine ad verme usullerinde bazı farklılıklar vardır. Ancak yapılan incelemeler, bütün dünyada bazı ortak eğilimlerin olduğunu göstermektedir. Yerleşim yerinin durumu; konumu; orada bulunmuş, egemenlik sürmüş ünlü bir kimsenin varlığı; çevredeki yaygın meslekler; civardaki göl, akarsu ya da anıt, bu genel eğilimler arasında sayılabilir.¹³

Daha eski çağlardan beri (en azından MÖ 3000'den¹⁴) tarih sahnesinde olan Türklerin, yaşadıkları coğrafyada birçok yer ismi ürettikleri ve bunları kuşaktan kuşağa aktardıkları şüphesizdir. Asya bozkırlarında bulunan Türk yazıtlarında kayda geçildiğine göre, Türkler; göllere ve nehirlere,¹⁵ dağlara, yerleşmelere vb. kendi dillerinde isimler veriyorlardı.

Birçok araştırmada, Türklerin yer isimleri iki başlık altında toplanmıştır. Bunlar özetle şöyle tasnif edilmiştir:¹⁶

1. Doğadan alınan isimler.
2. İnsandan/toplumdan alınan isimler.

Türkler, Anadolu'ya geldiklerinde birçok yer adını olduğu gibi veya bazılarını Türkçe gramere uydurarak kullandılar (Siflik, Konya, İznik, Adana, Adıyaman gibi).¹⁷ Bazılarına Orta Asya'dan getirdikleri¹⁸ (Sarıkamış, İliç, Ordu, Bingöl, Elmalı gibi), bazılarını ise ürettikleri yeni isimleri verdiler (Eskişehir, Koçhisar, Nevşehir, Bozok, Korkutlu gibi). Özellikle kurmuş

oldukları nispeten küçük yerleşmeleri, kendi adları ile donattılar. Sadece yerleşme isimlerini değil, mevki isimlerini, ırmak, göl, dağ, tepe vb. birçok yeri Türkçeleştirdiler. Kızılırmak, Yeşilirmak, Aksu gibi nehir isimleri; Akdağ, Balkan dağı, Köroğlu dağları, Gidengelmez dağları gibi dağ adları; Akdeniz, Karadeniz gibi deniz adları; Ulubat, Tuz, Aygır gibi göl adları bunlar arasında sayılabilir.

Türkçe dışındakiler de dâhil Anadolu'daki yer adlarını bilim insanları, kültürel bakımdan iki büyük öbek olarak tasnif etmişlerdir:

1. Tarihten kalan yer adları.
2. Türkçe yer adları.

3. OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE YER ADLARI POLİTİKASI

3.1. Birinci dalga

Osmanlı döneminde, bir politika olarak yer adlarının değiştirilmesi ilk defa 13 Mayıs 1913'te çıkarılan "**İskân-ı muhacirin nizamnamesi**"nden sonra uygulanmıştır. 5 Ocak 1915 tarihli ve Enver Paşa imzalı bir talimatnamede ise "*savaş zamanının sunduğu olumlu imkândan yararlanılarak, Osmanlı topraklarında Ermenice, Rumca ve Bulgarca dillerden olan il, ilçe, köy, dağ ve nehir adlarının Türkçeye tahvili*" emredilmiştir. Yine bu talimatnamede ad değişikliklerinin nasıl yapılacağı anlatılmış, bazı örneklerle yeni isimlerde dikkat edilecek hususlar da sıralanmıştır.¹⁹

Bu talimatnamenin kaldırıldığı 15 Haziran 1916 tarihine kadar bazı yer adları değiştirilmiştir. Mesela;

- Dersim'e bağlı Kızılkilise, Nazimiye,
- Muğla'ya bağlı Megri, Fethiye,
- Hüdavendigâr'a (1918'de Bursa oldu) bağlı Atranos, Orhanili ve Mihaliç, Karacabey,
- İzmir'e bağlı Ayasluğ, Selçuk olarak değiştirilmiştir.²⁰

3.2. İkinci dalga

İzmit milletvekili Sırrı Bey, 20 Aralık 1920 tarihli BMM'nin 117 sayılı oturumunda, ülkedeki yer isimlerinin "**gayrimillî**" kalmasından şikâyet ederek değiştirilmesini gündeme getirmiştir. Yapılan müzakerelerde Tunalı Hilmi Bey, bunu "**Türk'ün üstünlüklerinden**" biri olarak ifade etmiş, Isparta milletvekili Nâdir Bey ise "**Ecnebi isimleri taşıyan köy isimlerinin değiştirilmesine dair**" bir önerge vermiştir.²¹

İstiklal Harbi kazanıldıktan sonra, 1922'de yer adlarının değiştirilmesinde ikinci dalga yaşanmıştır.

- Tirilye, Zeytinbağı,
- Makriköy, Bakırköy,
- Van'a bağlı Müküs, Bahçesaray,
- Sinasos Mustafapaşa,
- Ankara'ya bağlı İstanos (Zir), Yenikent,
- Ayastefanos, Yeşilköy,
- İmroz, Gökçeada olarak değiştirilmiştir.

Yer adlarının değiştirilmesine sonraki yıllarda da devam edilmiştir. 1924'te Kırkkilise'nin adı Kırklareli yapılmış; 1925'te, Artvin ilinde büyük kısmı Gürcüce olan yerleşim adları "**Meclis-i Umûmiyye-i Vilâyet**" (İl Genel Meclisi) kararıyla değiştirilmiştir.²²

1926 yılında çıkarılan "**Çift isimle anılan vilayetlerin tek isimle anılması**" başlıklı yasayla ise Canik (Samsun), Saruhan (Manisa), Kocaeli (İzmit), Menteşe (Muğla), Bozok (Yozgat), İçel (Silifke), Görle (Görece), Enderin (Andırın) olarak anılmaya başlanmıştır.²³ Sancakların genel isimleri ile sancak merkezlerinin taşıdığı farklı adların yarattığı karışıklık, böylece giderilmiştir.

3.3. Üçüncü dalga

1934-36 arasında yer adlarının değişiminde yeni bir dalga daha yaşanmıştır. Halkevleri, Türkiye genelinde 834 köyün adını değiştirerek, bunlara Türkçe isimler vermiştir.

1935 yılında Dersim adı değiştirilerek "Tunceli"; 1937'de Mamuretülaziz, önce "El'azık", ardından "Elazığ"; 1939'da Sancak, "Hatay" yapılmıştır.

İçişleri Bakanlığı, 1940 yılında, 8589 sayılı bir genelge yayımlayarak, yer adlarının Türkçeleştirilmesi talimatını vermiştir. Bu genelgeyle "*yabancı dil ve köklerden gelen ve kullanılmasında büyük karışıklığa yol açan yerleşme yerleri ile tabii yer adlarının Türkçe adlarla değiştirilmesi*"²⁴ emredilmiştir. 2. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle bu genelge havada kalmış, ancak 1947 yılında Hatay'daki Arapça yer adlarından bir kısmı Türkçe yapılabildiği.

3.4. Dördüncü dalga

Cumhuriyet tarihindeki en büyük yer değiştirme dalgası, 1956 yılında, Demokrat Parti (DP) döneminde yapılmıştır. Önce 1949 yılında, 5442 sayılı "**İl İdaresi Kanunu**" ile yer adlarının değiştirilme işlemleri yasal bir dayanağa kavuşturulmuştur. 1957 yılında ise Genelkurmay Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi ile Türk Dil Ku-

rumu'nun temsilcilerinden meydana gelen "Ad Değişirme İhtisas Kurulu" oluşturulmuştur. Kurul, çalışmalarını "tarihi değeri olan yer adlarının da" değiştirildiği gerekçesiyle lağvedilinceye kadar (1978) sürdürmüştür. Yaklaşık olarak 75 bin yerleşme adını inceleyen kurul, bunlardan 28 bin kadının adını değiştirmiştir.²⁵

Bu kurul, çalışmalarına beş yıllık bir aradan sonra, 1983 yılında yayınlanan bir yönetmelik uyarınca yeniden başlamış ve bu dönemde de 280 tane köyün ismi daha değiştirilmiştir.

4. YER ADLARI POLİTİKASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Yer adlarının değiştirilmesinin haklı nedenleri

Yer adlarının değiştirilmesinin haklı nedenleri vardır. Öncelikle yer adları coğrafyayı vatanlaştıran önemli sembollerden biridir. Türk milletinin egemenlik sahasındaki yerleri, Türkçe isimlerle donatması kadar tabii bir şey olamaz. Bu sadece Türkiye'de görülen bir uygulama da değildir. Dünyanın birçok yerinde uygulanmıştır; halen de uygulanmaya devam etmektedir.

Diğer taraftan adı değiştirilen yerleşmeler, artık orada yaşamayan halklara ait, mesela Rumca, Ermenice ve Süryanice isimlerdir. Hatta bugün artık bakıyesi bulunmayan birçok halktan kalma isimler vardır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki yer adlarının önemli kısmı Ermenice ve Süryanice kökenlidir. Tarihi nedenlerden dolayı Süryani nüfusun dar bir alana çekilip, 1915 tehcirinden sonra Ermeni nüfusun azalmasıyla bu yerleşmelerde Süryaniler ve Ermeniler kalmamıştır.

Bunların dışında Türk ve İslam kültürü dışında kalan mesela içinde çan, kilise gibi kelimeler bulunup, Müslüman ahlinin yaşadığı köylerin isimlerinin değiştirilmesi de zorunlu bir hal almıştır.

Türkiye'de Farslar yaşamamasına rağmen, çok sayıda Farsça köy ismi vardır. Özellikle Selçuklu ve Osmanlı çağlarında, Türkiye üzerindeki ağır Fars etkisini kırmak ve buna bir son vermek elzemedir. Bu yer adlarının değiştirilmesi de gayet doğaldır.

Son olarak; bazı isimler Türkçe bile olsa, anlam olarak aşağılayıcı ve küçük düşürücüdür. Atkafası, Çakal, Çürük, Deliler, Domuzağı, Haraççı, Hırsızpınar, Hıyar, Kaltaklı, Kıllı, Kötüköy, Kuduzlar, Sinir, Zurna gibi köy adları bu kalemde sayılabilir. Bu isimlerin değiştirilmesi de son derece isabetli olmuştur. Aslında bunlardan bazıları başlangıçta argo veya olumsuz anlam taşımamakla birlikte, zaman içinde anlam kaymasına uğradıkları için değiştirilme ihtiyacı doğmuştur.

Ne var ki, yer adları değiştirilirken, birçok hata da yapılmıştır. Şimdi de bunların üzerinde duralım.

4.2. Yer adları değiştirilirken hangi hatalar yapıldı?

Dünyanın birçok ülkesinde, yer adlarının değiştirilmesi görülen bir uygulamadır. Özellikle ulus-devletlerin inşası ile tarihsel-toplumsal süreçlerin bir parçası olmaktan ziyade politik kararların bir sonucu olarak, birçok ülkede uygulanmıştır. Bazı ülkeler bunu bilimsel yollarla, politik kararları sosyal ve tarihsel süreçlerle destekleyerek profesyonelce yapmışlar, bazıları ise Türkiye'deki gibi (dördüncü dalga) bilim dışı yollardan yapmış, sadece dolaylı yollarla değil, doğrudan doğruya ulus devletinin gelişim sürecine zarar vermişlerdir. Gerçekten masa başında uydurulduğu anlaşılan isimlerle yapılan değişiklikler, toplumda taban bulmamıştır. Nitekim bugün de adı değiştirilen köyler, eski adlarıyla da anılmakta ve birçok köylü, köyünün adını telaffuz etmekte bile zorlanmaktadır.

Yer adı değişiklikleri şu sebeplere dayanılarak yapılmıştır:

- 1- Yabancı kaynakta geldikleri sanılarak değiştirilen isimler.
- 2- Oğuz Türkçesinden olup İstanbul ağzına uymayan isimler.
- 3- Çan, kızıl ile başlayan ve kilise ile biten bütün adlar.
- 4- Şamanist Türklerin Kıpçak ve Hazarlar'ın izlerinin taşıyan isimler.
- 5- Doğu ülkelerinden gelen göçlerin hatıralarını taşıyan isimler.²⁶

11-13 Eylül 1984 tarihleri arasında Ankara'da "Türk Yer Adları Sempozyumu" toplanmış ve bu yer adı değişikliklerinin yarattığı tahrifat masaya yatırılmıştır. Bu uygulama başta Prof. Dr. Mehmet Eröz ile Prof. Dr. Tuncer Gülensoy olmak üzere birçok bilim insanı tarafından ciddi şekilde eleştirilmiştir. Hatta bu yeni yer isimleri için Prof. Eröz, haklı olarak "köksüz, temelsiz" sıfatlarını kullanmıştır.²⁷ Prof. Gülensoy ise, bu adların masa başı çalışmaları olduğu eleştirisini getirerek, saha araştırmalarının yaygınlaştırılmasını önermiştir.²⁸ Sonraki dönemde Sıtkı Soylu ise, bu uygulamayı "düzeltilmesi gereken bir yanlış" olarak değerlendirmiştir.²⁹

Yakın dönemde ise Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu, yaptığı bir açıklamada yer adlarının değiştirilmesindeki hataları şöyle örneklendirmiştir: "Sözelimi, Ceyhan'ın Kırmıt köyü var. Kırmıt'ın ne olduğunu kimse anlamamış anlaşılan. Kırmıt, Tecirli ismindeki bir Türkmen oymağının adı. Ama bunu da değiştirmişler, Sağkaya yapmışlar. Kaldı ki orada kaya da yoktur. Ya da, Sırkıntılı nahiyesi vardı. Bu da Avşar aşiretlerinden birinin adıdır. Bunu da Yüksekören yapmışlar."³⁰

Yer adı değişikliklerinde yapılan önemli hatalar şunlardır:

4.2.1. "Türk" isimli yer adlarının değiştirilmesi

1957 ile 1978 yılları arasında yapılan uygulamanın en büyük hatası, içinde Türk isminin de geçtiği yer adlarının değiştirilmesi olmuştur. Sadece doğu ve güneydoğu bölgelerinde değil, ülke genelinde içinde "Türk" isminin geçtiği onlarca yer adı alakasız başka isimlerle değiştirilmiştir. Bunlardan bir kısmı şöyledir:

Türkyenice (Belenyenice), Manisa

Türkyenice (Akoluk), Sivas

Türkvartanik (Yukarı Demirbük), Tunceli

Türktaşnik (Şenol), Kars

Türkşükriye (Eskikent), Adana

Türkşerefli (Şerefli), Ankara

Türksöğütlü (Söğütlü), Kars

Türkormanköy (Eskiormanköy), Sakarya

Türkmeşen (Kırdamı), Kars

Türkmenler (Güvemalan), Çanakkale

Türkkarsak (Karsaklı), Ankara

Türkkaravenk (Aşağı Budak), Tunceli

Türkız (Sarıdalı), Şırnak

Türkhüyük (Hüyük), Ankara

Türkeşen (Yiğitkonağı), Kars

Türkerege (Duruköy), Sivas

Türkderbendi (Eskiderbent), Tokat

Türkdarlu (Aşağı Darılı), Diyarbakır

Türkçaybaşı (Çaybaşı), Sakarya

Türkbeylikışla (Beylikışla), Sakarya

Türkbakacak (Eskibakacak), Çanakkale

Türkân (Güleçoba), Diyarbakır

Türkali (Dikendere), Ağrı

Tirkiş³¹ (Erbeyli), Erzurum

Tirkel (Doludizgin), Tunceli

Tirkanak (Üçadım), Bitlis

Tirkan (Demirdöş), Bingöl.³²

4.2.2. "Türk" uluslarına ait yer adlarının değiştirilmesi

Avarlar:

Yukarıavara (Yukarıgüçlü), Tokat

Avara (Serenli), Tokat

Akhunlar (Eftalitler):

Eftelit (Salkavak), Tokat

Halaç-Kalaçlar:

Halaç(Hallaç)-Ağrı

Hırbakalaç (Anittepe)-Mardin

Hazarlar

Hazara (Karaburun)-Van

Hazeri (Anıl)-Tunceli

Hazrek (Tandırbaşı)-Erzincan

Kumanlar

Aşağıkumanit (Aşağıçavuşlu)-Trabzon

Peçenekler

Peçenek (Tarlacık)-Kahramanmaraş

Yakutlar

İlyakut (İlyagüt)-Ankara³³

Bunlardan başka, mesela Amid sancağındaki köylerden,

- Tatar, Kazancık'a,
- Köpeklü'lerden biri Eliaçık'a,
- Köpeklü'lerden diğeri Kurudeğirmen'e,
- Pürnak Murattaşı'na,
- Yıvacık Yıvacık'a,
- Harzem Filizören'e,
- Çopi Beneklitaş'a,
- Mihranî Ülgen'e,
- Çamurlu ise Beşçiftçi'ye çevrilerek büyük yanlışlıklar yapılmıştır.

Bunlardan Yıvacık 24 Oğuz boylarından biri iken Pürnak, Akkoyunlu ve Çopi, Bozulus teşekküllerinden iken Çamurlu, Köpeklü isimleri ise önemli aşiret isimlerindendi. Harzem'in ise önemli bir Türk hanedan, devlet ve Aral gölü deltası gibi geniş bir coğrafi sahanın adı oluşu bilinmektedir.³⁴

4.2.3. Yeni yer adlarının sosyal, tarihsel ve doğal süreçlerle desteklenmemesi

Yeni yer adları verilirken sosyal ve tarihsel süreçlerle des-

teklenen isimler verilmemiştir. Daha çok masa başında uydurulduğu anlaşılan bu yer adlarının, toplumsal ve tarihsel hiçbir karşılığı bulunmamaktadır. Hatta Türkçe yer adları bile değiştirilirken bu hataya düşülmüştür.

Diğer taraftan doğal unsurlara (mesela su, göl, dağ, orman vb.) dayanılarak verilen isimler de köyün bulunduğu yerin doğal özellikleri ile örtüşmemektedir. Mesela Eruh'a bağlı "Ormanardı" köyünün önünde, ardında hiç orman yoktur. Tıpkı Sağkaya örneğinde olduğu gibi...

4.2.4. Diğer hatalar

Yer adları değiştirilirken yapılan diğer hatalar şunlardır:

- Türk uluslarına ait boyların ismiyle anılan yer adlarının değiştirilmesi
- Türk sosyal hayatına ait yer adlarının değiştirilmesi
- Ünlü kişilere ait yer adlarının değiştirilmesi
- Orta Asya ve öteki Türk illerine ait isimler
- Totemik izler taşıyan yer adlarının değiştirilmesi
- Türk maddi kültürüyle ilgili olan yer adlarının değiştirilmesi³⁵

4.3. Hataların tamiri: İade edilen adlar

1987 yılından beri değiştirilen yer adlarından 110 tanesi iade edilmiştir.³⁶ Bunların önemli kısmının Türkçe olması ve doğrudan doğruya Türk isimli yer adlarının iade edilmesi olumlu bir gelişmedir. İçinde Türk isminin bulunduğu ve iade edilen yer adları şunlardır:

Sayacatürk (Eskisayaca), Çatalpınar-Ordu

Türkbakacak (Eskibakacak), Biga-Çanakkale

Türkfindıcak (Fındıcak), Erbaa-Tokat

Türkhacılarhanı (Hacılarhanı), Sungurlu-Çorum

Türkhöyük (Höyük), Haymana-Ankara

Türkşerefli (Şerefli), Haymana-Ankara

Kadılıtürk (Kadılı), Boğazkale-Çorum

Ergentürk (Eskiergen), Kumru-Ordu

Divanıtürk (Eski Divan), Kumru-Ordu

5. YER ADLARININ İADESİNİ KİMLER, NEDEN İSTİYOR?

DP döneminde yapılan yer adları değişiklikleri ile ilgili olarak, dilbilimciler ve konu uzmanı akademisyenler önemli

eleştiriler yapmıştır. Bunların başında Prof. Dr. Mehmet Eröz ile Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'u saymak gerekir. Hatta Prof. Gülensoy; *"Türk yer adlarının gerçek yönüyle tesbiti bakımından mahzurlu olan bu durum karşısında yapılması gerekenin ne olduğuna bir an önce karar verilmelidir."*³⁷

11-13 Eylül 1984 tarihleri arasında Ankara'da **"Türk Yer Adları Sempozyumu"**nda, Prof. Dr. Doğan Aksan, *"Türk Yer Adları Konusunda Bir Proje Önerisi"* sunmuş³⁸, dönemin Millî Folklor Araştırma Daire Başkanı Nail Tan, *"Türkiye'de Yer Adları Verilirken Veya Değiştirilirken Neler Esas Alınmalıdır"* başlıklı bir bildiri sunmuştur.³⁹

Doç. Dr. Mehmet Salih Erpolat da yer adlarının değiştirilmesi hakkında eleştiriler getirmiş, bu konuda *"Osmanlı Coğrafyasındaki Yer İsimlerini Tespit Etmenin Zorlukları, Önemi ve Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar"* başlıklı bir makalede söz konusu yanlışlara temas etmiştir.⁴⁰ Erpolat ve onun gibi düşünen akademisyenlerin temel itirazı, yer adlarının bilimsel yöntemlerle değiştirilmediği; bu değişikliklerin sosyal ve tarihi süreçlerle desteklenmediği ve Türk kültürüne ait yer adlarının da değiştirildiği hususlarında yoğunlaşmıştır.

Türkiye'de yer adlarının değiştirilmesinden rahatsız olan başka kişi ve gruplar da vardır. **"Türkiye"** adının hatta **"Türk bayrağı"**nın adının değiştirilmesi gerektiğini savunanların bile çıktığı günümüz Türkiye'sinde, yer adlarının iade edilmesi için kampanyalar düzenlenmesini çok görmemek gerekir.

Günümüzde yer adlarının iadesi konusunda, geniş bir koalisyon kurulmuş durumdadır. PKK terör örgütünün başını çektiği bu koalisyon yer adlarının değiştirilmesini savunmaktadır. Bu koalisyonun PKK dışındaki bazı unsurlarının konu ile ilgili yetersiz bilgi ile hareket ettikleri görülmektedir. Bunların temel dayanakları, *"yerel kültürlerin ve etnik çeşitliliğin yaşatılması"* söylemine dayanmaktadır. Başka ifadelerle siyasi bir proje, masum ve haklı kültürel bir talep gibi sunulmaktadır. Yer adlarının iadesi **"Kürt sorunu"** eksenli düşünülse de, bu kesimlere göre sadece geçmişte Kürtçe olan yer adları değil Arapça, Ermenice, Lazca, Gürcüce, Çerkezce gibi yer adları da iade edilmelidir.

Esas olarak masum bir talep gibi gelse de, yer adlarının iadesini büyük oyunun küçük parçası olarak görmek gerekir. Tarihi seyir içinde kendiliğinden gerçekleştiğinde kimsenin itiraz etmeyeceği ve genel bir kabul görebilecek bu husus, siyasi bir projenin parçası haline getirilmiştir. Türkiye'yi eyaletlere/özerk yönetimlere ayırmayı, ardından parçalamayı amaçlayan bu büyük proje, (parçalanma da dâhil olmak üzere) birçok kişi ve grup tarafından açıkça dillendirilmektedir.⁴¹ Yer adlarının iadesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli devlet kimliğini zayıflatarak, büyük projenin uygulanmasında sadece bir adım olarak görülmelidir.

6. GÜNEYDOĞU ANADOLU'DAKİ YER ADLARININ HEPSİ KÜRTÇE Mİ?

Yıllardan beri PKK ve yandaşlarının gündeme getirmesi ve son dönemde PKK ile müzakereler sonrasında Türkiye kamuoyu tarafından duyulması nedeniyle doğu ve güneydoğudaki bütün yer adlarının Kürtçe olduğu sanılmaktadır.

Oysa bu tamamen bu yanlış bir algıdır ve üstelik yanlış algı bilinçli olarak oluşturulmuştur. Mesela **"Dersim"**, Bozulus Türkmen aşiretler konfederasyonundan koptuğu anlaşılan Dersimli aşiretinin adından gelmektedir. Muhtemelen **"Dere-sim"** (Gümüş-dere)⁴² veya meşhur olduğu üzere **"Der-sim"** (Gümüş-kapı) kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur.⁴³ Yine yakın zamanda adı iade edilen **"Tillo"**, Süryanice bir kelimedir ve **"Têllo"** yani "tepe" anlamına gelmektedir. Arapçada da **"tell"**, "tepe" demektir. Yine Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün kullanımından sonra gündeme gelen **"Norşin"**⁴⁴ ismi, Ermenice bir kelimedir. **"Norşên"** yani "Yeniköy" demektir.

Diyarbakır'ın aslı **"Diyar-ı Bekir"**dir ve adını bir Arap kabilesinden almıştır. Diyarbakır şehir merkezinin adı **"Amid"**in, Kürtçe ile bir alakası yoktur; daha milat öncesinden bu isim vardı. Amid adı, ilk olarak Asur hükümdarlarından I. Salmanasar'ın M.Ö. 1260'daki fethinin hatırasını tespit eden kılıç kabzasında **"Amid"** diye yazılmıştır. O dönemden sonra da günümüze kadar ulaşmıştır. Hatta Osmanlı çağında **"Kara Amid"** adıyla meşhur olmuştu.⁴⁵ Aslında Osmanlı çağında, Amid adının sadece resmi belgelerde ve yazışmalarda özetle yazı dilinde kaldığı, halk dilinde ve kültüründe Diyarbakır (Diyarbakir) adının geçerli olduğu görülmektedir. Mesela Amid adının geçtiği bir tek türkü yoktur; oysa Diyarbakır (Diyarbakir) adının geçtiği onlarca türkü bir çırpıda sıralanabilir. Hatta Kürtçe söylenen türküler de bile Amid değil, Diyarbakir adı kullanılmaktadır.⁴⁶

Bunlar gibi;

- Urfa, Amid, Mardin, Harran, Suruç, Behesni, Nusaybin, Midyat, Gercüş, Çarzan, Siird Süryanice;
- Diyarbakir, Hısnımansur (Adıyaman), Cizre Arapça,
- Hoşâb Farsça,
- Norşên (Güroymak), Malazgirt, Varto, Patnos, Eleşkirt, Mazgirt vb. Ermenice ya da daha eski dillerden Ermeniceleşerek aktarılmış isimlerdir.⁴⁷

Köy adları ise binleri bulur. *"Doğu ve Güneydoğu illerimizdeki eski köy adlarının büyük çoğunluğunun Kürtçe olmadığı da bir gerçek. Örneğin: Arpit, Astuci, Aynvert, Bizdinras, Çoravanis, Dıği, Enhil, Epşi, Erçik, Ferğik, Haçkevank, Hapısnas, Hozağpur, İğnavut, Kacikons, Kogans, Mağazbert, Melhokiki, Öşkvank, Pağaağni, Panavas, Poçens,*

*Tonduros, Vağaver, Vanaza, Vank, Vartanut, Varkos, Zuvans vs. gibi yüzlerce, belki binlerce ismin Kürtçede hiçbir anlamı yoktur."*⁴⁸

Bunların dışında özellikle köy adlarının ezici kısmı geçmişten beri Türkçedir. Özellikle 16. yüzyıla ve daha sonraki dönemlere ait Osmanlı belgelerine göre Diyarbakir beylerbeyliğine bağlı bulunan Amid, Mardin, Ruha (Urfa), Harput, Siverek, Ergani, Çermik, Kiği, Çemişgezek, 'Arabgir, Sincar, Si'ird, Hasankeyf, Musul, Nisibin (Nusaybin), Rakka, Hini sancak ve kazalarına ait yer adlarının ezici kısmı Türkçedir.⁴⁹

16. asırda ve daha sonraki dönemlerde Türkçe olarak kaydedilen yer adlarından bir kısmının telaffuzları halk dilinde değişmiştir. Mesela;

- Karatoy (Kerto)⁵⁰
- Kılıç (Killeş)
- Akpınar (Akpar)
- Uzunabat (Uzunoba) (İznob)
- Kürebaht (Kolbeğt)
- Gözlüce (Gozlig)
- Azabali (Ezeveli)
- Çakırfakih (Çakılfekir)
- Elek (İlek) Viran (Eleveran)
- Kabasakal (Kevesekal)
- Gökçe (Gogci)
- Akçakale (Acakıl)
- Keskin (Kesko)
- Mansurlu (Mansuran)
- Hasanviran (Heseveri)
- Çakmaklu (Çakmaka)
- Mal Üyüğü (Malug)
- Gözerek (Gozrek)
- Gözübüyük (Gozbog)
- Kamışlı (Kamışek)
- Taban (Davan)
- Koçhisar (Kosar)
- Döğercik (Dügerin)
- Pamuklu (Pembolğ)
- Çepni (Çipini)
- Salur (Salor) vb...⁵¹ köy isimleri zamanla değişime uğramıştır.

Yer adlarının kökenlerini, Diyarbakır merkez ilçeye bağlı köyler özelinde ele alırsak aşağıdaki gibi tablo ortaya çıkar:

Sıra No	16. Asırdaki Adı ⁵²	Eski Adı ⁵³	Yeni Adı ⁵⁴	Açıklama
1	Alıpınar	Alıpınar	Alıpınar	Türkçe
2	-	Kabi	Bağıvar	???
3	Zoğzunç	Büyükzoğzunç	Bağpınar	Ermenice (Büyük Zoğzunç)
4	Bahçecik	Bahçecik	Bahçecik	Türkçe
5	Çanakçı	Garbiçanakçı	Batıçanakçı	Türkçe
6	Karakoç	Garbikarakoç	Batıkarakoç	Türkçe
7	Müderri	Müderri	Bozdemir	Osmanlı Türkçesi/Arapça
8	Haygeçük	Heygeçük	Buçuktepe	Türkçe/Türkçeleşmiş
9	Kadı-ı 'Ülyâ	Büyükkadı	Büyükkadı	Türkçeleşmiş
10	-	Cimikan	Çakmak	Kürtçe (Cimikan ⁵⁵ aşiret adından. Anlamı: Cumalar)
11	-	Fabrika	Çarıklıfabrikasıköyü	Türkçe
12	Çayan	Çataksu	Çataksu	Türkçe
13	-	Şarkıçanakçı	Doğuçanakçı	Türkçe
14	-	Şeyhkent/Şeyhkendi	Dokuzçeltik	Türkçe/Türkçeleşmiş
15	Karakilise	Karakilise	Dökmetaş	Türkçe/Türkçeleşmiş
16	-	Müsliegik	Dönümlü	Türkçe (Müslüm eğik)
17	Ekinciyan	Ekinciyan	Ekinciler	Türkçe (-an çoğul eki. Kürtçe, Farsça ve Osmanlı Türkçesinde)
18	-	Zimiegik	Elidolu	Türkçe/Türkçeleşmiş (Zimmî eğik)
19	Simaki	Simaki	Erimli	Türkçe (Sumaklı)
20	Kamışlı	Kamışek	Gevendere	Türkçe (Kamış ve küçültme eki)
21	Aslanoğlu	Arapaslanoğlu	Gölpınar	Türkçe
22	-	Gözalın	Gözalın	Türkçe
23	'Ayteno	Aynetu	Güvercinlik	Süryanice (Anlamı: Gözeler)
24	Fare	Fare	Güzelköy	Türkçe (Fareköy)
25	Haciosman	Haciosman	Haciosman	Türkçe
26	-	Tilhan	Hantepe	Türkçe/Türkçeleşmiş (Anlamı: Hantepe. Arapça til, "tepe")
27	Hıdır Viranı	Hıdırilyas	Hızırilyas	Türkçe/Türkçeleşmiş
28	-	Tillik	Kapaklıpınar	Türkçeleşmiş (Anlamı: Tepelik. Arapça til, "tepe")
29	Karabaş	Karabaş	Karabaş	Türkçe
30	Tit'alo	Tilalo	Karaçalı	Arapça. (Anlamı: Ali tepesi)
31	Haciisa	Haciisa	Karpuzlu	Türkçe
32	-	Abbasharabası	Kartaltepe	Türkçe
33	Payas	Payas/Payaslar	Kayapınar	Türkçe. Payas, Türkmen aşiretlerinden biridir.
34	-	Hüseynik	Kesikağaç	Türkçeleşmiş
35	-	Arapyenice	Kırmasirt	Türkçe
36	Kozan/ Kabasakal	Kabasakal	Kozan	Türkçe
37	-	-	Köprübaşı	Türkçe
38	-	Erveni/Evreni	Kuşburnu	Türkçe
39	Mitrani	Matrani	Kuşlukbağı	Süryanice (Anlamı: Papaz)
40	Kadı-ı Suflâ	Küçükkadı	Küçükkadı	Türkçeleşmiş
41	Mermer	Mermeri	Mermer	Türkçe
42	Şarabi	Şarabi	Nahırkırac	Türkçe (Kürt aşiretlerinden birinin adıdır.)
43	Zoğa	Zogo-Damlakaya	Özdemir	Kürtçe?: Zoha (Anlamı: 1. Belen. 2. Çakıllı yer)
44	Çirik	Çirnik	Pınardüzü	Kürtçe?: Curnik (Anlamı: Hayvan yalağı, küçük kurna)
45	Kızilmehmet	Kızilmehmet	Sarıyazmâ	Türkçe
46	Satı	Satı	Satı	Türkçe
47	-	Şehaban	Sivritepe	Kürtçe (Anlamı: Şahaplar)
48	Harbecin	Harbecin	Tanışik	???
49	-	Sadı	Tanoğlu	Kürtçe (Şadıllı ⁵⁶ aşiret adından)
50	Tavuklu	Tavuklu	Tavuklu	Türkçe
51	Kankirt	Kankirt	Tellikaya	Türkçe/Türkçeleşmiş
52	-	Kürdikan	Tezgeçer	Kürtçe (Kürdikan aşiret adından)
53	Üçkuyu	Üçkuyu	Üçkuyu	Türkçe
54	-	Çıksor	Yaytaş	???
55	Şemami	Şemami	Yenievler	Kürtçe (Şemami aşiret adından)
56	-	Hashaver	Yeşildallı	Kürtçe? (Has: Has, özel. Havar: İmdat)
57	-	İrincik	Yiğitçavuş	Türkçe
58	Şilpe	Şilbe	Yolaltı	Kürtçe. (Anlamı: Sulak)
59	-	Yukarıangevir	Yukarıkılıçtaşı	Türkçe/Türkçeleşmiş
60	-	Yukarınasirlar	Yukarınasirlar	Türkçe

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere 60 yer adından 41 tanesi Türkçe veya Türkçeleşmiş isimlerdir. İki tanesi Türkçe ve Arapça kelimelerin birleşmesinden oluşmuştur. Bir tanesi Arapça, bir tanesi Ermenice, iki tanesi Süryanice, beş tanesi Kürt aşiret adlarından olmak üzere (en iyi ihtimalle) dokuz tanesi Kürtçedir. Bu aşiretlerden iki tanesi ise Osmanlı kaynaklarında Türkmen olarak kaydedilmiştir. Dört tane yer adının kökeni ise tarafımızdan tespit edilememiştir.

Görüldüğü üzere bölgede Kürtçe yer adları da vardır, ancak sayıları oldukça sınırlıdır; çünkü Kürtler, doğu ve güneydoğu Anadolu'da ancak Çaldıran savaşı sonrası yoğun olarak görülmeye başladılar. Kürtçe olarak tasnif edilen isimlerin bir kısmını ise Farsçadan ayırmak zordur. Kürtçe yer adları genelde Kürt aşiret adlarından gelmektedir. Mesela Hakkâri, Şemdinan (Şemdinli), Celikan (Çelikhan), Baykan, Solhan gibi... Ancak bunlardan bir kısmı esasen Türkmen aşiretleridir. Osmanlı kaynaklarında da Türkmen olarak kaydedilmişlerdir. Mesela Baykan (Yıva), Celikan (Döger)⁵⁷ gibi...

7. YER ADLARININ İADESİ DEĞİL, YENİ KÜRTÇE ADLARIN İCADI

Gelinen nokta, her ne kadar **"yer adlarının iadesi"** olarak lanse edilse de, gerçekte böyle değildir; Kürtçe yeni yer adlarının icat edilmesidir. Bölgeden Türklüğün izini tamamen silip, Kürtleri ayrı bir ulus olarak yapılandırmak yolunda bir adım daha atmaktır. Üstelik bu sadece Türkiye'de değil, İran, Irak ve Suriye'de de yapılmıştır ve yapılmaktadır.

27 Eylül 1939 tarihli ve İran Başbakanı Mahmut Cem imzalı bir yazıda; İran'da bulunan Kürdistan eyaletinde ve civardaki bazı yörelerde coğrafi adlar değiştirilmiştir. Çünkü bu belgeye göre, bu isimler **"yabancı dilde"** dirler ve bundan sonra yeni isimlerin kullanılması gerekmektedir. Yabancı dil olarak ifade edilen yer adlarının % 90'ı Türkçedir. Kürdistan eyaletinde ve civar bölgelerde adı değiştirilen yer adlarından bazıları; Akkent, Altın Olya, Altın Sofla, Aktepe, Allahyar, Algü, Ayakçı, Ayçı, Başmak, Başbulak, Tikanlı'dır. Bu resmî yazı ile birlikte, Gorgan ve Sakiz yöreleri ile Sanandac kentine ve birçok yerleşmeye ait Türkçe veya Türkçeleşmiş isimler değiştirilmiştir.⁵⁸

Yukarıda da dikkat çektiğimiz gibi ırkçı-şovenist bir yaklaşım ile coğrafyanın Kürtleştirilmesi girişimi sadece Türkiye ile sınırlı değildir. Kürt milliyetçisi örgütler aralarındaki siyasal çatışmalara rağmen, ortak bir kültür stratejisi izlemektedirler. Bütün tarihi kaynakların Erbil (Irak) olarak kaydettiği, Saddam Hüseyin rejiminin dahi değiştirmedeği şehrin adı, yakın zamanda Barzani-Talabani koalisyonu tarafından **"Hewler"** olarak değiştirilmiştir. Keza Musul vilayetindeki birçok Türkmen yerleşim yerinin adı Kürtleştirilmektedir. Suriye'de yakın zamanda icat edilen ve hiçbir tarihi-sosyal dayanağı olmayan, Kürtçe "batı" anlamına gelen **"Rojava"** adı da ayrıca ifade edilmelidir.

Türkiye'de de birçok yer adı, tarihi kaynaklarda olmadığı halde yeni Kürtçe (hatta Kürtçe bile olmayan uydurma) isimlerle anılmaya başlanmış, bazı Türkçe yer adlarının ise Kürtçe karşılıkları yazılmaya başlanmıştır. Mesela Kürtçü-etnikçi yazında; Adıyaman'ın adı **"Semsûr"** olarak geçmektedir. Oysa Osmanlı kaynaklarında Adıyaman'ın eski adı Hısn-ı Mansur'dur. Bunlardan başka yine Kürtçü yazında;

- Kahramanmaraş'ın Türkoğlu ilçesinin eski adı Eloğlu iken **"Kurdoxli"**;
- Şanlıurfa'nın Hilvan ilçesinin eski adı Karacurun iken **"Curne Reş"**;
- Diyarbakır'ın Eğil ilçesi, **"Gêl"**,⁵⁹
- Ağrı'ya bağlı Taşlıçay ilçesi **"Avkevîr"**,
- Kars'ın Çıldır ilçesi **"Zûrzûnan"**;
- Adıyaman'ın Gölbaşı ilçesi **"Serê Golan"**;
- Daha 16.yy.da aynı adı taşıyan Besni, **"Behîştî"**;
- Milat öncesinde de aynı adı taşıyan Samsat, **"Şemizinan"**;
- Eski adı Koçhisar olan Mardin'in ilçesi Kızıltepe, **"Koser"**;
- Siirt'in ilçesi olan Eruh, **"Dih"**⁶⁰ ... olarak geçmektedir.

Bu kaleminden onlarca örnek daha sıralanabilir. Köy adlarında ise yeni uydurulan bu yer adlarının yüzleri geçeceği şüphesizdir.

Bunları ciddiye almamak gerektiğine ve uçta kullanımlar olduğuna dair bazı itirazlar olabilir. Ancak bunlar Kürtçü yazında kullanılan veya kullanılmaya başlanan yer adlarıdır. Nitekim Diyarbakır büyükşehir belediyesi tarafından asılan köy tabelalarında da benzer kullanımlar görülmektedir. Geçmişten beri Türkçe olan yer adları da Kürtçe yazılmaya başlanmıştır. Mesela;

- Büyükkadı (**Qediyamezîn**),
- Doğuçanakçı (**Çanaqçiyaşerqê**),
- Çölgüzeli (**Gozeliyaçolê**) ... bunlara örnek olarak verilebilir.⁶¹

Özetle, uygulanan veya uygulanmak istenen yeni yer adları politikası, yer adlarının iadesi değil yeni yer adlarının icadından ibarettir. Bu politika, uygulanması halinde geçmişte uygulanan bütün yanlış politikalarından daha büyük tahribatlar yaratacaktır.

8. YER ADLARININ İADESİ İÇİN BİR YOL HARİTASI

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 30 Eylül 2013 tarihinde **"Demokratikleşme Paketi"**ni açıklamış ve şunları söylemiştir:

"Bir başka yasal düzenlemeyle, köy isimlerinin değiştirilmesinin önündeki yasal engeli kaldırıyoruz. 1949 tarihli İl

*İdaresi Kanunu'nun 2'nci maddesinde yer alan ve dayatma içeren ibareyi kaldırarak, köylerin 1980'lere kadar kullandıkları tarihi isimlerini yeniden almasını mümkün hale getiriyoruz. Mevcut Kanun'da belirtildiği gibi, Köy isimlerinin değiştirilmesi, İçişleri Bakanlığımızın tasvibiyle olacak. İl ve İlçe isimlerinin değiştirilmesi için mevcut kanun hükmünce yasal düzenleme gerekiyor. İl ve İlçe isimlerinin değiştirilmesi yönünde talepleri Hükümet olarak dikkate alacağız.*⁶²

Buna göre, 1980'lere kadar kullanılan köy adları kolaylıkla değiştirilebilecek, il ve ilçe isimleri konusunda ise gelecek talepleri hükümet dikkate alacaktır. Başbakan Erdoğan'ın "dayatma içeren" dediği madde; "Türkçe olmayan ve iltibasa meydan veren köy adları, alakadar Vilayet Daimi Encümeninin mütalaası alındıktan sonra, en kısa zamanda Dâhiliye Vekâletince değiştirilir"⁶³ hükmüdür. Demek ki, bu madde de kaldıracaktır.

Yer adlarının iadesi sürecinin sağlıklı işleyebilmesi ve daha vahim hatalar yapılmaması için aşağıya bir öneriler listesi çıkarılmıştır:

1. "Türkçe olmayan ve iltibasa meydan veren köy adları, alakadar Vilayet Daimi Encümeninin mütalaası alındıktan sonra, en kısa zamanda Dâhiliye Vekâletince değiştirilir"⁶⁴ hükmü kaldırılmadan, madde ancak bazı ufak değişikliklerle Türkçe adların verilmesini teşvik edici bir yapıya kazandırılabilir.
2. Başta Türkçe olmak üzere Ermenice, Süryanice, Kurmançça, Rumca, Farsça, Zazaca, Arapça, Gürcüce, Çerkezce, Abhazca vb. dil uzmanlarından oluşan bir heyet toplanarak yer adlarının etimolojisini tespit etmelidir. Asur, Urartu, Sümer, Hitit, Hurri, Babil, İskit, Part vb. ölü dilleri bilen başka bilim insanları da bu heyete dâhil edilmelidir.
3. İl ve ilçe isimleri iade kapsamı dışında tutulmalıdır. Çünkü bu isimler genel bir kullanım ve kabule ulaşmıştır.

4. Osmanlı dönemindeki yer adları (özellikle tahrir defterlerine girenler) dikkate alınmalıdır.
5. Cumhuriyetin kazanımları dikkate alınarak 1940 yılına kadar yapılan ve Türkçe olarak değiştirilen yer adları iade kapsamına alınmamalıdır.
6. Yer adlarından mesela Çürük, Deliler, Domuzağı, Haraççı, Hırsızpınar, Hıyar, Kaltaklı gibi gerçekten yakışsız anlamlara sahip olanlar hangi dile ait olursa olsun, ayıklanmalıdır.
7. Eski adı Türkçe olan yer adlarının iadesine öncelik verilmelidir.
8. Türkçe ve başka bir dilde daha adı bulunan yer adlarında, tercih Türkçe addan yana kullanılmalıdır.
9. Adı Süryanice, Rumca, Ermenice vb. olan fakat içinde Ermeni, Rum, Süryanilerin vb. yaşamadığı yerleşmelerin adları iade kapsamı dışında tutulmalıdır.
10. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da kimliğini gizleyen çok sayıda Ermeni vatandaşımız yaşamaktadır.⁶⁵ Kimliğini gizlemek zorunda kalan Ermenilerin kendi kimlikleri ile açık şekilde yaşaması teşvik edilmeli, bunlara ait yer adları iade edilmelidir.
11. Ahalisi tarafından benimsenen adların iadesi söz konusu edilmemelidir.
12. İade edilen Türkçe dışındaki yer adları, söyleyiş veya anlam olarak en yakın Türkçe kelime ile de anılmalı ve resmi işlemlerde bu iki isim birlikte kullanılmalıdır. Yahut halk kültürü bilhassa efsaneler dikkate alınarak Türkçe isimler verilmesi daha kalıcı olabilir.
13. Tarihi değeri olsa bile, halk tarafından kullanılmayan ve son dönemlerde Kürtçü çevreler tarafından canlandırılmaya çalışılan yer adları (mesela Amid gibi) iade edilmemelidir.
14. Son dönemde etnikçiler tarafından icat edilen uydurma isimler dikkate alınmamalıdır.

DİPNOTLAR

- 1 Kanun teklifinde "Doğubeyazıt" şeklinde yazılmış olsa da ilçenin doğru adı **Doğubayazıt**'tir. Madde gerekçesinde ise ilçenin adı "Doğubabayıt" olarak yazılmıştır.
- 2 <http://web.tbmm.gov.tr/gelenkagitlar/metinler/256122.pdf>
- 3 <http://www.haberler.com/kurtce-tabela-kanuna-aykiri-degil-2486666-haberi/>
- 4 Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, s. 207
- 5 Saim Sakaoglu, Türk Ad Bilimi I, s.9
- 6 Doğan Aksan, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, s.32
- 7 Harun Tunçel, "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", s.24
- 8 Berke Vardar, Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, s.224
- 9 Doğan Aksan, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, s.101
- 10 Osman Gümüşçü, "XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Oğuz Boy Adlı Yerleşmeler", Türkler Ansiklopedisi, 4/65
- 11 Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, s.68
- 12 Osman Kibar, Türk Kültüründe Ad Verme, s.15
- 13 Doğan Aksan, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, s.107
- 14 C. V. Findley, Dünya Tarihinde Türkler, s. 29
- 15 Saadetin Gömeç, "Kök Türkçe Yazıtlarda Geçen Göller Ve Nehirler", birçok yerde

- 16 Tuncer Gülensoy, "Anadolu Yer Adlarına Genel Bir Bakış", s. 42 vd.; Harun Tunçel, "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", s.26-27; Doğan Aksan, "Anadolu Yer Adlarına Dair En Yeni Araştırmalar", s.185
- 17 Detaylar için bkz.: Bilge Umar, Türkiye'deki Tarihsel Adlar, birçok yerde; Habib Karacetin, "Antik Çağ'da Anadolu'da Tarihi Yer Adları" s.219-223
- 18 Tuncer Baykara, "Anadolu Yeradlarının Ortaasya'daki Benzerleri Üzerine Bir Kaynak", s.265-273
- 19 Ayşe Hür, "Tez zamanda yer isimleri değiştirile", Taraf, 01.03.2009
- 20 Ayşe Hür, "Tez zamanda yer isimleri değiştirile", Taraf, 01.03.2009
- 21 Ayşe Hür, "Tez zamanda yer isimleri değiştirile", Taraf, 01.03.2009
- 22 Harun Tunçel, "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", s.27
- 23 Yücel Özkaya, "XVIII. Yüzyılda Orta Anadolu'daki Kaza ve Mahalle Adlarının Zamanımızda Uğradığı Değişiklikler", s.235
- 24 Harun Tunçel, "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", s.27
- 25 Harun Tunçel, "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", s.27 vd.
- 26 A. Mecit Doğru, "Köy Adları ve Anadolu'nun Gelişimi", Türk Folklor Araştırmaları, İstanbul (Ocak) 1978, C. 17, s.342, s.8198-99
- 27 Mehmet Eröz, "Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları", s.44
- 28 Tuncer Gülensoy, "Elazığ, Bingöl Ve Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış" s. 150
- 29 Sıtkı Soylu, "Köy İsimlerinin Değiştirilmesi" Türk Folklor Araştırmaları, İstanbul 1977, C. 16, S. 331, s. 7898-99

- 30 <http://www.haberler.com/prof-dr-yusuf-halacoglu-kurtce-degil-ermenice-ve-ha-beri/>
- 31 Türk, Türk kelimesinin bölgedeki telafuuzudur.
- 32 Daha geniş liste için bkz.: Mehmet Eröz, "Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları", s. 43-53; Sinan Sungur, "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Eski Köy Adları Kürtçe mi?", <http://www.odatv.com/n.php?n=yer-isimlerini-kim-degistirdi-saniyorsunuz-1408091200>
- 33 Daha geniş liste için bkz.: Mehmet Eröz, "Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları", s.43-53
- 34 Mehmet Salih Erpolat, XVI. Yüzyılda Diyarbakir Beylerbeyliği'ndeki Yer İsimleri, s. 54
- 35 Daha geniş liste için bkz.: Eröz, Mehmet Eröz, "Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları", s.43-53
- 36 Nişanyan, Hayali Coğrafyalar, s. 63 vd.
- 37 Tuncer Gülensoy, "Elazığ, Bingöl Ve Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış" s. 156
- 38 Doğan Aksan, "Türk Yer Adları Konusunda Bir Proje Önerisi", s.275
- 39 Nail Tan, "Türkiye'de Yer Adları Verilirken ve Değiştirilirken Neler Esas Alınmalıdır?", s. 279
- 40 Mehmet Salih Erpolat, "Osmanlı Coğrafyasındaki Yer İsimlerini Tespit Etmenin Zorlukları, Önemi ve Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar" s.1 vd.
- 41 Mesela daha 2009 yılında DTP' li Aysel Tuğluk: "Açılım tikanırsa ayrılmayı düşünürüz" demiştir. <http://www.haberaktuel.com/acilim-tikanirsa-ayrilmayi-dusunuruz-haberi-221017.html>
- 42 Dersimli veya Desimli imlaları ile kaydedilen aşiretin, altın ve gümüş işleriyle meşgul olduğu Osmanlı kaynaklarında bildirilmiştir. Bkz.: Ali Rıza Özdemir, "Dersim Nedir, Ne Değildir?", s.34.
- 43 Bu aktarım zayıftır. Çünkü bu iddiayı destekleyecek herhangi bir rivayet, söylence, belge yahut aktarım tespit edilememiştir. Bu konuda bir başka iddia Dersim isminin Ermenice deyr (manastır) kelimesinden kaynaklandığına dairdir. Ancak bu iddiayı destekleyecek bir manastırın varlığı ile ilgili bir kayıt bulunmamaktadır.
- 44 Osmanlı döneminde Nurşin olarak kaydedilmiştir.
- 45 Mehmet Salih Erpolat, XVI. Yüzyılda Diyarbakir Beylerbeyliği'ndeki Yer İsimleri, s. XXV vd.
- 46 Geniş bilgi için bkz.: Vedat Güldoğan, Diyarbakır Müziği ve Folkloru.
- 47 Sevan Nişanyan, "Kürtçe kasaba isimleri", <http://nisanyan1.blogspot.com/2013/09/kurtce-kasaba-isimleri.html>
- 48 Sinan Sungur, "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Eski Köy Adları Kürtçe mi?", <http://www.odatv.com/n.php?n=yer-isimlerini-kim-degistirdi-saniyorsunuz-1408091200>
- 49 Mehmet Salih Erpolat, XVI. Yüzyılda Diyarbakir Beylerbeyliği'ndeki Yer İsimleri, s. XXV vd.
- 50 İlk isimler, XVI. yüzyıla ait, () içindeki adlar ise günümüzde halk ağzında kullanılmakta olan adlardır.
- 51 Detaylar için ayrıca bkz.: Mehmet Salih Erpolat, "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Tarihi Türkçe Yer Adlarında Meydana Gelen Değişmelere Bazı Örnekler", VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri
- 52 Mehmet Salih Erpolat, XVI. Yüzyılda Diyarbakir Beylerbeyliği'ndeki Yer İsimleri, s. 54 vd.
- 53 Devlet İstatistik Enstitüsü, 1973, 1970 Genel Nüfus Sayımı, s.190
- 54 Devlet İstatistik Enstitüsü, 1973, 1970 Genel Nüfus Sayımı, s.190
- 55 Osmanlı kaynaklarında ve belgelerinden söz konusu aşiretin Türkmen olduğu kaydedilmiştir. Detaylı bilgi için bkz.: Ali Rıza Özdemir, Kayıp Türkler, s.205
- 56 Osmanlı kaynaklarında ve belgelerinden söz konusu aşiretin Türkmen (Avşar) olduğu kaydedilmiştir. Ali Rıza Özdemir, Kayıp Türkler, s.266
- 57 Detaylı bilgi için bkz.: Ali Rıza Özdemir, Kayıp Türkler, birçok yerde.
- 58 Abdulhaluk M. Çay, Her Yönüyle Kürt Dosyası, s.120 vd.
- 59 Şerefname'de Eğil adının Türkçe olduğu belirtilmekte ve bununla ilgili bazı hikâyeler anlatılmaktadır.
- 60 Dih, Eruh'ta bir mahalle adıdır.
- 61 <http://www.mynet.com/haber/guncel/91-koye-kurtce-isimli-tabela-asildi-533776-1> http://www.radikal.com.tr/turkiye/yolunu_kaybedene_kurtce_tabela-1020410
- 62 http://www.radikal.com.tr/politika/basbakan_erdogan_demokratikleme_paketini_acikliyor-1153198
- 63 İl İdareesi Kanunu kanun Numarası: 5442, Kabul Tarihi: 10/6/1949, Resmî Gazete: 18.6.1949 / 7236
- 64 İl İdareesi Kanunu kanun Numarası: 5442, Kabul Tarihi: 10/6/1949, Resmî Gazete: 18.6.1949 / 7236
- 65 Bu rakam Ali Rıza Özdemir tarafından "en az 100 bin" olarak verilmiş (Kayıp Türkler, s.40), bundan kısa bir süre sonra Ermeni Patrik Genel Vekili Aram Ateşyan "Türkiye'de 100 binin üstünde gizli Ermeni var" iddiasında bulunmuştur. <http://www.haber7.com/guncel/haber/1019357-atesyandan-100-bin-gizli-ermeni-var-iddiasi>

KAYNAKLAR

Aksan, Doğan, 1970. "Birkaç Türkçe Yeradı Ve Bunların Dilbilimi Ve Kültür Bakımından Önemi" AÜ DTCF Dergisi C: XXVI S: 1-2 (1968), s. 81–85, Ankara.

Aksan, Doğan, 1974. "Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar" Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1973-1974, s.185-193, Ankara.

Aksan, Doğan, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yay., Ankara 2000.

Alagöz Cemal Arif, "Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1984, s.10-15.

Başkan, Özcan, 1971. "Türkiye Yer Adları Üzerine Bir Deneme" Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1970. Türk Dil Kurumu Yayınları S: 319, s.237–251, Ankara.

Bilgiç, Emin, 1946. "Anadolu'nun İlk Yazılı Kaynaklarındaki Yer Adları Ve Yerlerinin Tayini Üzerine İncelemeler" Türk Tarih Kurumu Belleten Cilt: 10, Sayı: 39, s.381–423, Ankara.

Baykara, Tuncer, 1984. "Anadolu Yer Adlarının Ortaasya'daki Benzerleri Üzerine Bir Kaynak", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s.265-273.

Bozyiğit, A. Esat, 1995. Türk Adbilim Bibliyografyası (Deneme), Ayyıldız Yayınları Bibliyografya Dizisi:1, Ankara.

Demircan, Ömer, 1976. "Türkiye Yer Adlarında Vurgu" Türk Dili S: 300, s.402-411, Ankara.

Devlet İstatistik Enstitüsü, 1973, Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş, İl, İlçe, Bucak ve Köy (Muhtarlık) Nüfusları (1970), Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara

Doğru, A. Mecit, 1978. "Köy Adları Ve Anadolu'nun Geçmişi" Türk Folklor Araş. Cilt:17, S: 342, s. 8197-8199, İstanbul.

Eren, Hasan, 1965. "Yer Adlarımızın Dili" Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1965, S. 155–165, Ankara.

Ergin, Muharrem, 1975, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yay., İstanbul.

Ergin, Muharrem, 1993, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım Yayım, İstanbul.

Eröz, Mehmet, 1984, "Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s.42-55.

Eröz, Mehmet, 1974. "Doğu Anadolu Köy Adları Üzerinde Sosyolojik Bir Araştırma" Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'nin Sosyal Ve Ekonomik Sorunları Semineri (Erzurum 22-25 Ekim 1973) Atatürk Üniversitesi Yayını. s.271-317, Erzurum.

- Eröz, Mehmet, 1984. "Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları" Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s.43-53.
- Erpolat, Mehmet Salih (1999), XVI. Yüzyılda Diyarbekir Beylerbeyliği'ndeki Yer İsimleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya
- Erpolat, Mehmet Salih, (2003), "Osmanlı Coğrafyasındaki Yer İsimlerini Tespit Etmenin Zorlukları, Önemi ve Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar", AKADER Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Diyarbakır, s.1-13
- Güldoğan, Vedat, 2011, Diyarbakır Müziği ve Folkloru, Kripto Yayınları, Ankara.
- Gülensoy, Tuncer, 1979. "24 Oğuz Boyunun Anadolu'daki İzleri" Türk Halkbilim Araştırmaları Yıllığı 1977. Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay:28, s.73-98, Ankara.
- Gülensoy, Tuncer, 1984. "Elazığ, Bingöl Ve Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s.149-156.
- Gülensoy, Tuncer, 1995. Türkçe Yer Adları Kılavuzu, Türk Dil Kurumu Yay. Ankara.
- Gümüşçü, O. (2002), XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Oğuz Boy Adlı Yerleşmeler, *Türkler Ansiklopedisi*, c: 4
- Hür, Ayşe, "Tez zamanda yer isimleri değiştirile", Taraf, 01.03.2009
- İçişleri Bakanlığı, 1968. Köylerimiz (1 Mart 1968 Gününe Kadar), İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Seri: II, Sayı: 3, Ankara.
- İçişleri Bakanlığı, 1986. Türkiye Mülki İdare Bölümleri – Belediyeler Köyler (1 Kasım 1985 Durumu), İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Seri: III, Sayı: 4, Ankara.
- Karaboran, H. Hilmi, 1984. "Türkiye'de Mevkii Adları Üzerine Bir Araştırma", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s. S.97-148.
- Karaçetin, H. Hilmi, 1984. "Antik Çağ'da Anadolu'da Tarihi Yer Adları", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s. S.219-223.
- Karadoğan, Ahmet, 2004, "Türk Ad Biliminde Renk Kültü", Milli Folklor Dergisi, Cilt 8, Yıl: 16, Sayı 62, Yaz, s.89-100.
- Kibar, Osman, 2005, Türk Kültüründe Ad Verme, Akçağ Yay., Ankara.
- Nişanyan, Sevan. 2011, Hayali Coğrafyalar: Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Değiştirilen Yer Adları, TESEV Yay., İstanbul.
- Özdemir, Ali Rıza, 2011, "Dersim Nedir, Ne Değildir?", 2023 Dergisi, Yıl:11, Sayı: 128.
- Özdemir, Ali Rıza, Kayıp Türkler: Etnik Coğrafya Bakımından Kürtleşen Türkmen Aşiretleri, Kripto Yayınları, Ankara 2013.
- Özkaya Yücel, 1984. "XVIII. Yüzyılda Orta Anadolu'daki Bazı Kaza ve Mahalle Adlarındaki Değişiklikler", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s.223-241.
- Sakaoğlu, Saim, Türk Ad Bilimi I Giriş, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2001.
- Sinan Sungur, "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Eski Köy Adları Kürtçe mi?", <http://www.odatv.com/n.php?n=yer-isimlerini-kim-degistirdi-saniyorsunuz-1408091200>.
- Taş, Kenan Ziya (2009), Tarihin Işığında Güneydoğu ve Diyarbakır, Berikan Yayınevi, Ankara.
- Togan Zeki Velidî, 1981, Umumî Türk Tarihine Giriş, Enderun Kitapevi, İstanbul.
- Tunçel, Harun, Türkiye'de ismi değiştirilen köyler," Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2000, C.10, S.2, s.23-34.
- Umar, Bilge, 1993, Türkiye'deki Tarihsel Adlar. ISBN 975-10-0539-6. İstanbul.
- Uygur, Nermi, 1967, "Yer Adları" Türk Dili S: 187, S. 495-502, Ankara.
- Vardar, Berke, 2002, Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Multilingual Yay., İstanbul.
- Yediyıldız Bahaeddin, 1984, "Türkiye'de Yer Adı Verme Usulleri", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s.25-29. <http://www.nisanyanmap.com/>

TEŞEKKÜR

*Bu raporun hazırlanmasında;
Başta Prof Dr. Ümit Özdağ,
Prof. Dr. Kenan Ziya Taş,
Doç. Dr. M. Salih Erpolat,
Arş. Gör. İlker Yiğit olmak üzere
birçok kişi yardımda bulunmuştur.
Teşekkür ederiz.*